

OOG IN OOG MET FRANCESCA ROMANA

Voor sommige heiligen lijkt de clausuur nooit opgeheven. Het is moeilijk zich een beeld te vormen van hun persoon en bijna onmogelijk om de plaatsen te bezoeken waar ze hebben geleefd. Een vandaag de dag moeilijk toegankelijke heilige is bijvoorbeeld de Romeinse weldoenster van de armen Francesca Busci, ook wel bekend als Francesca Romana.

In het monumentale klooster van Francesca, vlak tegenover de Campidoglio en het stadhuis van Rome, bevindt zich een schitterende serie 15^e eeuwse fresco's van Antoniazzo over haar leven. Slechts twee dagen per jaar wordt dit klooster opengesteld voor publiek en zijn de fresco's te bewonderen. De rest van het jaar vertellen ze hun kleurige verhalen alleen aan het handjevol ingewijden dat in Tor de' Specchi is ingetreden en een leven in navolging van de heilige leidt. Zij hebben het voorrecht in volstreekte stilte te kunnen ronddwalen tussen de wanden vol bonte visioenen van hemel en hel en te mogen opgaan in wat een vrouwelijke *Divina Commedia* lijkt te zijn, een kosmische rondgang waarin het ene eucharistische wonder na het andere zich voltrekt.

peinzend gezicht

In het midden van al die taferelen staat telkens een frêle, statige en in het zwart geklede vrouw, met onder de witte sluier een stil, peinzend gezicht, grote ogen en rond gebogen wenkbrauwen. Ze gaat voorop in een gezelschap van vrome vrouwen, neemt de leiding bij het uitdelen van graan aan de armen, bidt voor een nieuwe wonderbare broodvermenigvuldiging en heeft ook de hand in een ongekend rijke druivenoogst. De weet dat de voorraden brood en wijn in haar huis steeds op miraculeuze wijze worden aangevuld. Ze verzorgt pestlijders en overlegt op voet van gelijkheid met paus Eugenius, een geestverwante ziel die net als zij van Romeinse adel was. En altijd gaat ze vergezeld van een kleine engel, een stille reisgenoot die haar na de dood van haar zoontje Evangelista nooit meer verlaten heeft. Veel hemelse vrienden en vriendinnen omringen haar: vooral Maria die haar dikwijls toespreekt en Christus die haar de hand reikt en nog hoger boven het volk verheft dan ze als gevolg van afkomst en opvoeding al was. Een moeilijk te peilen maar schitterende vrouw, die was omgeven door een krans van gezichten en een lichtspoor van barmhartigheid achter zich liet.

Patricische ziel

In een aantal opzicht week het leven van Francesca (1384-1440) echter af van dat van andere middeleeuwse heiligen. Ze was niet voorbestemd voor het religieuze leven en werd al op jonge leeftijd uitgehuwelijkt aan Lorenzo dei Ponziani, zoon van een ander vooraanstaand Romeins geslacht. Ze werd moeder van vier kinderen en nam als regentes deel aan de pracht en praal van de renaissancistische hofstad. Ze voelde zich opgesloten in wat men wel de 'clausuur van het rijke leven' heeft genoemd. Maar in die rol kreeg ze eveneens haar deel van de tragedies die de stad troffen: ze moest haar jongste zoontje Battista afstaan als gijzelaar toen vijandige troepen Rome belegerden en zou hem nooit terugzien. Haar man raakte in de verdediging van de stad invalide en zou de rest van zijn leven van haar zorg afhankelijk zijn. Tijdens de pestepidemie van 1411 verloor Francesca bovendien haar oudste zoon Evangelista. Het verlies van haar kinderen, vooral het tweede, bracht een dramatische omkering in haar

leven teweeg: als dat nog enige betekenis kon krijgen, dan was het door de naaste te dienen en anderen, vooral armen en zieken, in barmhartige zorg nabij te zijn. In een van de huizen van de familie stichtte ze een ziekenhuis waarin ze pestlijders opving. Ze zette zich er in voor een goede hygiëne en deed wat ze kon om de geneeskundige kennis van haar mensen te verbeteren. Ook begon ze met een systematische voedseldistributie in de arme wijken van de stad, ze moest familiebezittingen verkopen om de stadsbevolking tijdens een hongersnood te voeden.

oblatten

Als veertigjarige nam Francesca het initiatief tot een nieuw soort religieuze gemeenschap, anders dan de kerk tot dan toe had gekend. Ze vroeg haar vriend paus Eugenius IV of ze niet een gemeenschap kon stichten voor mensen zoals zijzelf: geen slotzusters maar vrouwen die in de wereld leefden en een rol wilden spelen in de diocesane armenzorg en het apostolaat. De paus stemde erin toe en zo begon ze met een groep vrouwen die zich toelegden op ziekenzorg, armenzorg en onderwijs maar ook een contemplatief ritme van studie en gebed handhaafden. De groep kreeg het statuut van oblatten, ging leven volgens de Regel van Benedictus en werd verbonden aan een van de stadskloosters van Monte Oliveto. Aanvankelijk woonden de vrouwen elk in hun eigen huis, maar vanaf 1433 betrok een aantal van hen het huis Torre de' Specchi, waar Francesca zelf, na de dood van haar man enkele jaren later, ook ging wonen. De vrouwen legden geen plechtige geloften af, wel private geloften die ze elk jaar vernieuwden.

sociaal gezicht

Het is een wijdverbreid misverstand is, dat deze oblattengemeenschap alleen uit weduwen zou hebben bestaan. Er waren ook gehuwde vrouwen die zich tot deze vorm van toegewijd kerkelijk leven aangetrokken voelden. Maar geleidelijk aan werden het vooral ongehuwde vrouwen die er een goed alternatief in zagen als ze niet wilden trouwen en ook geen streng teruggetrokken religieus leven wilden leiden. De oblatten van Francesca Romana, zoals de gemeenschap al snel werd genoemd, zouden nooit erg talrijk zijn: meestal telde de groep enkele tientallen vrouwen, in de periode van sterkste groei in de 17^e ruim 100 leden. De relatief kleine gemeenschap zou eeuwenlang een prominente rol spelen in de stad en een van de meest sociale gezichten van de kerk vormen: ze leidde onder meer arme meisjesscholen, organiseerde volksmissen en speciale retraites voor meisjes en richtte katholieke verenigingen op voor naaisters en huishoudsters.

clausuur

Het open karakter van Francesca's gemeenschap inspireerde Franciscus van Sales tot het stichten van zijn Visitatie in 1610, eveneens bedoeld als een apostolische en caritatieve gemeenschap voor vrouwen in en uit de wereld, die in het strenge contra-reformatorische klimaat echter al snel tot slotklooster zou worden omgevormd. Ook de oblatten van Francesca Romana ondergingen uiteindelijk dit lot: de oorspronkelijk open, enigszins deftige lekgemeenschap kreeg een steeds ingekeerder karakter en zou in 1958 officieel de status van slotklooster krijgen, waarin de clausuur zoals gezegd strenger wordt beleden dan in de menig ander vrouwenklooster. Niet alleen de fresco's, maar ook het specifieke charisma van Francesca is daarmee eigenlijk aan ons oog onttrokken.

inzegenen van auto's

In 1925 heeft de heilige Francesca Romana ook nog een nieuw en eigenlijk onherkenbaar patronaat toebedeeld gekregen: ze werd namelijk beschermheilige van de automobilisten. Dit vond niet zozeer zijn grond in haar levensgeschiedenis en apostolaat, als wel in het feit dat de kerk met haar graf, de Santa Maria Nova, aan de brede boulevard van de Fori Imperiali lag, een zeer gunstige en centrale plaats voor het inzegenen van auto's. Zo raakte haar bijzondere apostolaat nog verder uit het zicht. De heilige leeft nu op twee verschillende manieren voort. Aan de ene kant als de hoog verheven vrouw en stichteres van de inmiddels tot *nobili oblate* (adellijke oblaten) omgedoopte gemeenschap van slotzusters. Aan de andere kant als de populaire volksmoeder die heeft laten zien dat rijkdom geen belemmering hoeft te zijn om evangelisch te leven en als weldoenster van het stedelijke proletariaat wordt herinnerd. Door de Romeinen van de straat wordt ze bewonderend 'Ceccolella' genoemd, een koosnaam met een gevoelswaarde als 'Suske'. Veelzeggend is dat Torre de' Specchi het enige Romeinse klooster is dat nooit door het volk geplunderd is.

Charles van Leeuwen